

---

# Reflexen

W. Verboom

---

## De presentatie van de Herziene Statenvertaling

### *Inleiding*

Wie de *Waarheidsvriend* van 25 november 2010 leest, gewijd aan de Herziene Statenvertaling (HSV), ziet op p.13 de foto's van alle personen die een aandeel hebben geleverd aan de tot standkoming ervan. Een interkerkelijke groep mensen werkte er hard aan: neerlandici, kenners van de bijbelse talen, correctoren en andere deskundigen. Het bestuur van de Stichting HSV gaf leiding aan het project. Het resultaat mag er zijn. Bij uitgeverij Jongbloed/Groen te Heerenveen zijn onder directie van D. Aangeenbrug vijf edities verschenen. Een huisbijbel, een hardcover blauw of zwart, een vivella en een speciale cover. Juist in deze maand komt een editie uit waarin de psalmberijming van 1773 en de enige gezangen zijn opgenomen, alsook een huwelijksbijbel, een paralleleditie Statenvertaling-Herziene Statenvertaling en de Online Bijbel Studie-editie (DVD). Met ere noem ik twee namen: die van ds. B.J. van Vreeswijk en die van dr. Chr. Fahner. De laatste overleed in 2003 en de eerste, voorzitter van het bestuur van de Stichting, in 2010.

Trouw aan de brontaal en aan de doeltaal is er volgens de principes van de Statenvertaling gewerkt om deze begrijpelijk te laten zijn voor de mensen van deze tijd. Met een hertaling alleen kwam men er niet. Er was – met behulp van de grondteksten – een herziening nodig. Op 4 december 2010 werd het werk bekroond. In de Grote Kerk te Dordrecht vond de presentatie van de HSV plaats. Hieronder beschrijf ik – in de vorm van een ervaringsverhaal – hoe mijn vrouw en ik deze waardige dag hebben beleefd. Daarna ga ik in op kritiek die op deze uitgave is gekomen.

Het is een barre tocht die wij op de zaterdagmorgen 4 december 2010 maken naar Dordrecht om daar een bijzondere bijeenkomst bij te wonen: de presentatie van de HSV. De navigatie wijst feilloos de plaats aan waar wij onze auto kunnen parkeren, op een weiland bij een plein aan de buitenkant van de stad. De verwarmde bus die ons naar de Grote Kerk brengt, staat al klaar. We kunnen meteen instappen en worden in de buurt van de kerk afgezet. En kleine stevige wandeling door de sneeuw en we kunnen naar binnen. Hartelijk worden we ontvangen door mensen die de bijeenkomst georganiseerd hebben.

We zijn vroeg en hebben de tijd om eerst even koffie te drinken in het koor van de kerk. Daar komen we allerlei bekenden en onbekenden tegen. De opgewekte, positieve sfeer zet meteen de toon van de dag. De een tilt de ander uit boven de koude golfstroom die door de onverwarmde kerk gaat. Vandaag zullen wij geen kniesoren zijn. De kerk stroomt vol. We zien prominenten zoals J. Fransen, de commissaris van de koningin in Zuid Holland en A.A.M. Brok, de burgermeester van Dordrecht. We vinden een plekje in de achterste banken recht tegenover de lessenaar van de sprekers. Om ongeveer 11.00 uur opent de dagvoorzitter drs. I.A. Kole, secretaris van het bestuur van de Stichting de bijeenkomst. In zijn stem klinkt dankbaarheid en verwondering en ook ontspanning na zoveel jaren van hard werken. We zingen samen Psalm 25: 4 en 5: Lout're goedheid, liefdekoorden, waarheid zijn des Heeren paân, hun die zijn verbond en woorden als hun schatten gadeslaan (1773). De voorzitter van het bestuur van de Stichting, ds. H. Russcher leest Handelingen 8: 26-39, gaat voor in gebed en mediteert over het gelezen Schriftgedeelte. De centrale vraag is die van Filippus aan de kamerling uit Morenland (in de HSV: de kamerheer uit Ethiopië): 'Begrijpt u ook wat u leest?'. Daarover zegt hij:

'Dit is de vraag die ook ons wordt gesteld in de omgang met de Schrift. Een hinderlijke vraag misschien, maar wel een noodzakelijke. Wat we lezen in misschien vertrouwde woorden, dierbare uitdrukkingen, begrijpen we dat? Ook in die zin dat het ons bij Christus brengt? De HSV maakt de uitleg en vertolking van de Schrift niet overbodig. En zeker wordt het werk van de Geest niet overbodig, Die onze geest verlicht en ons hart opent voor de Christus der Schriften. Het is wel de overtuiging van allen die bij de totstandkoming van de HSV betrokken zijn geweest dat onnodige barrières in het begrijpen van de Bijbeltekst moeten worden weggenomen. Het is hun wens en gebed dat de vertaling die vandaag wordt gepresenteerd bij velen, jong en oud, op 'schoot' zal komen te liggen, en voor hen een betrouwbare gids tot Christus zal zijn. Opdat ze hun weg, als de kamerheer, met blijdschap reizen.'

We ervaren deze woorden als een evenwichtige uitleg van de Schrift en als een vertrouwenwekkende voorbereiding op de presentatie die komt. Hoog en zuiver klinkt vervolgens de zang van het jongerenkoor van de Driestar te Gouda. Er volgen twee lezingen. De eerste is van dr. F.A. van Lieburg, bijzonder hoogleraar Geschiedenis van het Nederlands Protestantisme aan de VU te Amsterdam. Hij spreekt over *Bijbellezen de eeuwen door: vertaling en vervreemding*. Zijn lezing zet in bij de schrijfster Franca Treur. Haar levensverhaal geef in een notendop weer hoe in de westerse wereld de geschiedenis van het bijbellezen verlopen is.

'Eerst was er de cadans, het geringe verstaan en toch de intieme vertrouwd-

heid. Vervolgens was er het begrip, dat steun gaf aan het geloof en leven in dagelijkse omgang met de Bijbel. En toen kwam, mede door het toenemen in kennis en wetenschap, de vervreemding, althans bij grote delen van de christenheid. Toen was de Bijbel niet langer Woord van God van eeuwigheidswaarde, maar mensenwoord van cultuurhistorische betekenis. De eerste periode is gekoppeld aan de middeleeuwen (500-1500), de tweede periode aan de vroegmoderne tijd (1500-1850) en de derde periode aan de moderne tijd (1850-heden), daargelaten of we inmiddels in een postmoderne cultuur leven waarin de vreemdheid van de Bijbel alomtegenwoordig is geworden.'

Later in zijn lezing zegt Van Lieburg: 'Met de HSV is voorlopig een oplossing geboden voor het probleem van de verstaanbaarheid van de Schrift in gezinnen waarin de SV de norm is. Wat blijft is het risico van de vervreemding. (...) Nu de tekstuele hertaling is afgerond, wacht weer de culturele vertaling van de inhoud. De restauratie van het monument is voltooid, mensen van hier en nu zullen het gebouw weer in gebruik moeten nemen.'

Na deze lezing vindt een multimediale presentatie plaats. Op schermen is te zien en te horen hoe verschillende personen zijn geïnterviewd over de verschijning van de HSV. Een van hen is ds. G.D. Kamphuis, die voorzitter was van het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond, toen deze in 2002 het besluit tot de herziening nam. In het interview met hem zegt hij onder andere dat we het Woord van God gekregen hebben in de SV. Echter de kloof tussen de taal van de 17<sup>e</sup> eeuw en de taal van nu is steeds groter geworden. Tot ons komt de vraag hoe wij in deze tijd de SV betrouwbaar en verstaanbaar willen overdragen aan de komende generatie. In zijn gemeente te Amersfoort ziet Kamphuis mogelijkheden voor de HSV in jongerenwerk, missionair werk en allerlei andere activiteiten die de kerk doet. De HSV zal ook in de eredienst worden gebruikt.

Het hoogtepunt in de bijeenkomst breekt aan. De eerste exemplaren van de HSV worden overhandigd. Allereerst ontvangen uit de hand van Russcher de commissaris van de koningin van Zuid Holland en de burgemeester van Dordrecht een exemplaar met goudopsnee. Daarna worden aan ds. H.J. Lam, voorzitter van de Gereformeerde Bond, dr. A.J. Plaisier, scriba van de PKN, ds. P.D.J. Buijs, preses van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, ds. J. van der Dussen, secretaris van de Vlaamse Evangelische Alliantie, mevrouw J.C.C. van Vreeswijk-van den Broek en aan twee jongeren, namelijk Thirza van de Wetering en Daan van Everdingen exemplaren overhandigd. Enkelen van hen reageren in een korte toespraak. Mooi is het te merken dat de overheidspersonen in hun toespraak hun liefde voor de Bijbel laten blijken en delen met de aanwezigen. De commissaris van

de koningin vertelt dat hij vroeger logeerde bij familie op Goeree waar de Statenbijbel in hoog aanzien stond.

Dan krijgt dr. A. de Reuver, emeritus hoogleraar vanwege de Gereformeerde Bond aan de Universiteit Utrecht het woord. Hij spreekt over *Bijbellezen de eeuwen door: voorrecht en praktijk*. De Reuver begint met te memoreren hoe Augustinus over zijn moeder zegt: 'Zij ging tweemaal daags, 's morgens en 's middags, zonder ooit te verzuimen naar Uw kerk, niet om ijdele fabels of oude vrouwenpraat te horen, maar om U te horen in Uw woorden, en opdat Gij háár zoudt horen in haar gebeden.' In een van zijn preken noemt Augustinus de kerk de plaats waar het 'gastmaal der Heilige Schriften' gereed staat. De kerkvader vertolkt hiermee de overtuiging dat God zelf ons in de stem van de Schriften tegemoet komt. In de letter van de Schrift waait de Geest ons tegen. Hoe ondoorzichtig Gods handelen in schepping en geschiedenis ook mag zijn, Zijn stem is glashelder (Jes.45). De eeuwen door heeft Israël, en in zijn voetspoor ook de christelijke kerk van die stem geleefd. Verderop vertelt hij over de Franse Bijbelvertaling van Olivetanus uit 1546. Calvijn schrijft daarop een inleiding. Daarin zegt hij: omdat de taal van Olivetanus wat moeizaam is en nogal ver afstaat van het gangbare spraakgebruik, is er iemand geweest (Calvijn bedoelt zichzelf!) die zich de moeite heeft getroost de taal wat soepeler te maken, niet alleen door die te verfijnen, maar ook door die aan te passen bij wat veel gemakkelijker door iedereen wordt verstaan. Ook in 1546 zag dus een herziene Bijbelvertaling het licht, met het oog op de verstaanbaarheid! De reformator had goed begrepen dat dit Gods oogmerk is: dat we het Woord waarmee we omgaan, zullen verstaan. Om daaraan dienstbaar te zijn heeft een team van deskundigen de herziening van de Statenvertaling ter hand genomen. Het stemt ons dankbaar en verwonderd, het resultaat van deze intensieve arbeid vandaag te kunnen presenteren. In het vervolg van zijn lezing behandelt hij drie aspecten die voor het lezen en voor het verstaan van de Bijbel nodig zijn. Ten eerste dat de Bijbel een boek is om in verwondering te omarmen. Ten tweede dat hij in ootmoed wil gelezen zijn. Ten derde dat de Schrift een centrum, een heilzaam brandpunt heeft, namelijk Christus, de Gekruiste. Bij uitstek daar laat God zich vinden, zij het in de tekenen van het tegendeel verhoud.<sup>1</sup>

Het jongerenkoor zingt opnieuw. Daarna gaat ds. J. van Amstel, emeritus-predikant in de Christelijke Gereformeerde Kerken voor in dankgebed en

---

1 De meditatie van Russcher en de lezingen van Van Lieburg en De Reuver zijn uitgegeven onder de titel *Bijbellezen de eeuwen door, meditatie en referaten bij de presentatie van de Herziene Statenvertaling*; zie [www.statenvertaling.nu](http://www.statenvertaling.nu).

voorbeden. We zingen de psalm die al door zoveel generaties in deze kerk is gezongen, psalm 56: 5: Ik roem in God, ik prijs 't onfeilbaar woord; ik heb het zelf uit Zijnen mond gehoord.(...) Zo word' door mij Zijn naam altoos verheven, zo word' Zijn lof vergroot (1773). Kole spreekt ter afsluiting woorden van dank en hij uit zijn blijdschap en verwondering aan de Heere als de Bron van alle goed. Het is een sobere, maar tegelijk hoogstaande bijeenkomst geworden. Klassiek qua vorm en inhoud. Tot in de kleinste onderdelen uitstekend verzorgd. Een bijeenkomst waarvan iemand bij het afscheid tegen een ander zegt: *Soli Deo Gloria*. Na de bijeenkomst lunchen we in het koor van de kerk, ontvangen een exemplaar van de HSV, banen ons een weg door de sneeuw naar de bus, die ons naar onze auto brengt. Een hoogtijdag voor de kerk in ons land is ten einde.

#### *Warmte - koude - warmte*

Op allerlei manieren, tot in het journaal van de NOS toe is aandacht besteed aan deze belangrijke gebeurtenis op protestants erf. Velen betuigden hun meeleven en instemming. In talloze gezinnen is met dankbaarheid gereageerd op het geschenk van een Bijbel in verstaanbaar Nederlands, die tegelijk de gewijde taal en het eigen coloriet van de Statenvertaling kent. Dat alles is hartverwarmend, zoals ook de bijeenkomst in Dordrecht hartverwarmend was in een steenkoude kerk.

De koude in de kerk was echter niet noemenswaard vergeleken bij de vrieskou 'buiten het kerkgebouw', die de totstandkoming van de HSV ten deel viel. Het leek wel of mensen er op uit waren al het mooie en hartverwarmende van de HSV te bevriezen. Bij het lezen van de reacties op de HSV kwam ik van alles en nog wat aan kritiek tegen. Ik moet zeggen dat ik van bijna alle bezwaren tegen de HSV niet onder de indruk kan raken. Omdat het vaak om kretologie gaat zonder bewijzen of argumenten kreeg ik tijdens het lezen soms gewoon een kleur van plaatsvervangende schaamte. Is het mogelijk dat mensen met wie je je geestelijk verbonden voelt zulke dingen kunnen zeggen? Zouden zij werkelijk in staat zijn de warmte van dit mooie geschenk te bevriezen? Ik geef een kleine selectie van argumenten die men aanvoerde om de HSV af te wijzen.

1. De HSV is een list van de duivel.
2. De HSV scheidt een kloof tussen een godvruchtig voorgeslacht en de toekomstige generatie.
3. De HSV is een aanval van de vorst der duisternis.
4. De HSV doet af en doet toe aan het onvervalste Woord van God.
5. De HSV miskent het verduisterd verstand van de mens.
6. De HSV is als een splijtzwam er op uit verdeeldheid te zaaien.

7. De HSV wil vernieuwen en zo vernielen.
8. De HSV is als het afschuren van de verflaag van de Nachtwacht van Rembrandt.
9. De HSV wijkt doelbewust af van de Statenvertaling.
10. De HSV brengt bewust overbodige wijzigingen aan.
11. De HSV mist de aansluiting met het taalgebruik van de belijdenisgeschriften.<sup>2</sup>
12. De HSV zegt een herziening van de SV te zijn, maar zij is een nieuwe vertaling, zoals die in 1951.
13. De HSV creëert afstand met de oudvaders.
14. De HSV is niet tot stand gekomen ten gevolge van een kerkelijk besluit.

Wat zal men van al deze dingen zeggen? Het is wellicht het beste er niets van te zeggen en er het zwijgen toe te doen. Elke weerlegging betekent te veel eer. Het meest bizarre argument tegen de HSV dat ik opving is dat de profeet Jona (8e eeuw voor Christus) niet met de HSV (2010), maar met de onvervalste SV (1637) naar Ninevé is gegaan. Wie dit argument eenmaal heeft gehoord, herinnert zich een oud spreekwoord: *mundus vult decipi*. Al met al stelt dit koudefront principieel gesproken dus niet zoveel voor. Het zal niet in staat zijn de theologische warmte van het geschenk van de HSV te verdrijven, althans niet met de bezwaren die tot nu toe zijn genoemd. Al is het wel zo dat reformatorische instellingen onder druk gezet zijn door suggestieve artikelen in 'De Saambinder'. Naar mijn bescheiden mening en overtuiging zal de HSV zelf door zijn geestelijke waarde en zijn innerlijke kracht, zijn warmte met zich mee brengen. Ik vermoed dat binnen enkele jaren naar andere, maar dan wel betere, bijbelse, maar ook theologische argumenten moet worden gezocht om het gebruik van de HSV nog langer tegen te houden. Anders zal zij in brede kring, in veel gezinnen, op de catechisatie en op scholen door jongeren en ouderen worden gebruikt. De HSV zal heel goed in staat zijn zelf het van de koude te winnen en de harten van velen weten te veroveren. Dan zullen velen dankbaar zijn voor dit werk. Niet vanwege de Statenvertaling op zich, maar vanwege de verstaanbaarheid van het Woord. Dat is het wat de Statenvertaling in 1637 ten diepste zelf wilde. Ook zij trotseerde een koudefront van mensen die de verschijning van de Statenbijbel verraad aan de Deux Aes bijbel noemden. *L'histoire se répète*. Er is niets nieuws onder de zon.

---

2 Waarvan er overigens twee al in een eeuw vóór Dordrecht waren ontstaan. Lezers van de vertrouwde Deux Aes Bijbel zeiden in 1637: de nieuwe Statenvertaling mist de aansluiting met het taalgebruik van de HC en de NGB. Het kan verkeren.

## De Nationale Synode te Dordrecht

### *Inleiding*

Ooit verbleef ds. G. de Fijter, oud synodepreses van de Protestantse Kerk in Nederland in de vakantie op een camping. Hij merkte toen dat er allerlei gelovigen om hem heen waren, die tot verschillende kerken behoorden. Wonderlijk, de kerkmuren functioneerden op de camping niet. Maar hoe kan het dan dat die kerkmuren thuis in eigen land zo hoog zijn? Toen kwam hij op een idee. Zou het niet mogelijk zijn om mensen die de Heere Jezus liefhebben ook in eigen land eens bij elkaar te brengen in een semi-officiële bijeenkomst die we Nationale Synode noemen? De Fijter ging aan de slag en op 10 en 11 december 2010 vond inderdaad de bedoelde bijeenkomst plaats in de stad die ooit een Nationale Synode in 1618-1619 huisvestte, Dordrecht. In het programmaboekje van de synode staat over de bedoeling ervan:

‘Het initiatief om te komen tot een Nationale Synode beoogt niet om de verschillen die er zijn te verdoezelen of ze als niet langer relevant te verklaren. Wel willen we met ons initiatief duidelijk maken, dat de verdeeldheid ons pijn doet en een belemmering vormt voor het getuigenis van het Evangelie in de samenleving. De Nationale Synode wil voor alles het onderlinge gesprek op gang brengen over ons toebehoren aan Jezus Christus. Het is de Heilige Geest die ons met Hem en daardoor ook met elkaar verbindt. De waarheid die wij belijden is allereerst een Persoon.’

In het onderstaand beschrijf ik eerst hoe mijn vrouw en ik de synode hebben beleefd. Daarna ga ik in op enkele reacties op de bijeenkomst.

Tegen de middag komen wij – nauwelijks bekomen van de bijeenkomst rondom de HSV een week eerder – op vrijdag 10 december aan bij het reformatorisch Wartburg College. We worden welkom geheten door mensen van het ontvangstcomité. We schrijven ons in, nemen de nodige paperassen in ontvangst en nuttigen een broodje. Door leerlingen van de school worden we als door gediensstige geesten op onze wenken bediend. Binnen de kortste tijd voelen we ons thuis in de ene grote familie, broeders en zusters die maar één doel hebben: elkaar ontmoeten in de naam van Jezus Christus. We stappen in een pendelbus en worden naar de Grote Kerk gebracht. De sneeuw is verdwenen, maar de koude bepaald niet. Het Reformatorisch Dagblad meldt dat stadsbeiaardier Boudewijn Zwart vanuit de toren van de kerk psalmen over de daken laat uitwaaiëren. We zoeken te midden van de velen in de kerk een plaatsje. We zien allerlei bekende gezichten, groetende handen gaan omhoog en het orgel (uit 1859) strooit warme klanken in de kou. De toon is opnieuw gezet: hier gaat iets gebeuren dat na 1618-1619 niet meer in Dordrecht gebeurd is.

De Fijter staat achter de lessenaar en opent de bijeenkomst met enkele goedgekozen welkomstwoorden. Er zijn vertegenwoordigers van en personen uit maar liefst 52 kerken aanwezig, onder wie mede christenen uit het buitenland en uit migrantenkerken in ons land. De burgermeester van Dordrecht, A.A.M. Brok, spreekt over het zoeken naar verbinding. Waar kan dat beter dan in zijn stad, die zoveel historisch erfgoed heeft te bieden. We zingen Psalm 100: Komt nadert voor Zijn aangezicht, Zingt Hem een vrolijk lofgedicht. Want goedertieren is de HEERE, zijn goedheid eindigt nimmermeer. De woorden van Paulus uit Romeinen 15: 5-7 worden gelezen: Opdat u eensgezind, met één mond de God en Vader van onze Heere Jezus Christus verheerlijkt. Daarom aanvaard elkaar, zoals ook Christus ons aanvaard heeft, tot heerlijkheid van God. (HSV) Na het gebed waarin dank en ootmoed elkaar afwisselen zingen we het lied Machtig God, sterke Rots, U alleen bent waardig. Prijst de Vader, prijst de Zoon, prijst de Geest, die in ons woont. Jongeren, onder wie Anneke Verboom uit Veenendaal steken de centrale kaars aan, waarna solomuziek met de panfluit vanaf het orgel klinkt.

Dr. H.G.L. Peels, hoogleraar Oude Testament aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn houdt een toespraak, getiteld 'Van 1618 naar vandaag.' Er is in de vier eeuwen geschiedenis van Gods kerk in ons land sinds de vorige synode in Dordrecht veel om dankbaar voor te zijn. De trouw van God is groot. Vandaag kijken we terug op de zeventiende eeuw die zo totaal anders was dan onze tijd. Maar de Naam van Jezus Christus is Dezelfde gebleven. Dat is des te wonderlijker omdat wij vandaag onze schuld moeten belijden. Hoe kwam het toch dat in 1619 remonstranten uit ons land verbannen zijn? Hoe kan het dat in 1834 mensen vervolgd zijn? Zo zou een lange reeks van droeve gebeurtenissen te noemen zijn. Wat is de kerk vandaag verscheurd. Zijn we de liefde van Christus vergeten? We hebben het zo vaak over onderlinge verschillen. En die verschillen zijn er. Maar hoe groot zijn die eigenlijk vergeleken met het echte verschil, namelijk het schisma tussen de kerk en Israël? Heeft Paulus niet daarover hartzeer? Dát deed hem pijn. Ondanks alle verschillen is er onder ons een eenheid in Jezus Christus. Hij is het die mensen samenbindt. Het is om aan die fundamentele eenheid in Jezus Christus stem te geven, dat wij hier samen zijn in deze kerk. Er zijn ouderen en jongeren, die als een kudde een Herder volgen, die voor ons het Lam werd. Studenten verlangen naar eenheid en in een bijbelkring gaan zij samen bidden. Bij het zoeken naar eenheid moet ons eigen ik aan de kant. Het hartzeer van Paulus wensen we elkaar toe. Moge deze synode een eerste stap zijn op weg naar het afbreken van kerkmuren. Moge er die eenheid komen, waarvan Christus sprak in het hogepriesterlijk gebed in Johannes 17.

Er klinkt veelkleurige zang van de koren Gospel Choir en Ars Musica en



ook horen we het gezongen getuigenis van Sharon Kips, de tot geloof gekomen jonge zangeres die haar liefde tot Jezus uitstraalt. Er is een boodschap van de jongerenconferentie op 8 oktober 2010 in de Jacobikerk te Utrecht. Gebeden om eenheid in de vorm van vissen in een kom worden aangeboden. Vanuit verschillende landen zijn delegaties aanwezig en we ontvangen een boodschap van hoop en bemoediging. Dan rijst in samenzang het loflied: Ere zij aan God de Vader, Ere zij aan God de Zoon, eer de Heil'ge Geest, de Trooster de Drieëen'ge in zijn troon.

De Schriften gaan open bij Efeze 3:14-21. Drs. T. van der Leer, rector van het Baptistenseminarie houdt een toespraak over het onderwerp 'Samen met alle heiligen'. Het gaat bij christenen altijd over Jezus. Inderdaad, om Hem gaat het en om niemand anders. Het gaat om zijn liefde waardoor een mens wordt gegrepen. Maar gaat het dan niet om waarheid? Het gaat ook om waarheid. Liefde en waarheid vormen geen tegenstelling. De waarheid is dat het om liefde gaat en de liefde is dat het om waarheid gaat. Het gaat ook voor ons om jaloersmakende liefde. Moge ons hart vol zijn van het werk van de Heilige Geest, die liefde en waarheid samenbrengt.

Dr. E.P. Meijering, o.a. emeritus lector Theologiegeschiedenis aan de Universiteit Leiden laat stemmen horen uit het verleden, die over eenheid hebben gesproken. Hij citeert G. Polman, K.H. Roessingh, H. Bavinck en O. Noordmans. De laatste sprak het wijze woord: 'In mijn eigen geestelijke ontwikkeling heb ik deze ontdekking gedaan: naarmate ik overtuigder, innerlijker 'orthodox' werd, naar die mate leerde ik uiterlijke ketterjacht (voorheen mijn vaardig bedrijf) meer en meer schuwen en verstaan dat dit ijveren veelal voorkomt uit traagheid van geest.' We bidden samen en zingen opnieuw enkele liederen. We krijgen uitleg over het geloofsgesprek en dr. B. Kamphuis, hoogleraar dogmatiek en apologetiek aan de Theologische Universiteit Kampen bidt met ons om Gods zegen over de komende gesprekken. De kerk van alle tijden, kent slechts een vaste grond, 't is Christus, die door lijden, zijn volk aan zich verbond. Om haar als bruid te werven kwam hij ten hemel af. 't Was Hij, die door zijn sterven aan haar het leven gaf. Nadat de laatste tonen van dit lied geklonken hebben in de eeuwenoude kerk, gaan de deuren open, realiseren we ons hoe laag de temperatuur is, stappen weer in de bus en arriveren we in het Wartburg College.

### *De harten gaan open*

De honderden deelnemers aan de synode worden verdeeld in kleine groepen die het geloofsgesprek met elkaar aangaan. Mijn vrouw en ik horen bij een groep die ergens hoog in de school in een van de lokalen samenkomt. Onze groep bestaat uit ruim tien mensen. Onder leiding van broeder Hul uit

Zoetermeer vertellen we om beurten hoe wij onze persoonlijke relatie met de Heere beleven. Hoe is het gekomen dat wij een geloofsband met de Heere Jezus kregen en hoe voeden we die band? Over deze en andere vragen spreken we bevindelijk daar hoog in de school.<sup>3</sup> De een vertelt over de manier waarop het reeds bekende echt nieuw werd. Hoe hij nu missionair werk mag verrichten. Een ander vertelt hoe zij als kind vanuit Indonesië in ons land kwam. Hoe de Heere haar had wakker geschud en haar had gevraagd: wil je mijn kind zijn en hoe ze toen niet anders kon dan ja zeggen. Weer een ander vertelt hoe zij kerkelijk was opgegroeid en daarna was afgehaakt, maar weer door de Heere teruggebracht was. Iemand anders zegt dat ze heeft moeten leren dat vertrouwen boven ervaring gaat. Niet maar afgaan op wat je ziet of voelt, maar op wat de Heere heeft beloofd. Dan is er een ouder iemand, die gestudeerd heeft in Delft, ouderling geweest is en zo zijn leven heeft mogen geven aan de dienst van God. Hij heeft geleerd om voor zijn geloof uit te komen en ook hoe groot de zegen is dat zijn gezin kerkelijk meeleeft. Na hem komt het verhaal van iemand die kerkelijk opgevoed is, het niet meer kon vinden in de kerk, gezocht heeft en eindelijk een thuis gevonden heeft bij de Quakers.

Ook mijn vrouw en ik vertellen ons geloofsverhaal. Dat we beiden in een gelovig gezin zijn opgegroeid en dat we van kinds af aan hebben mogen geloven dat de Heere Jezus onze Zaligmaker is. Dan is er het getuigenis van een broeder in Christus die ook jarenlang ouderling is geweest. Zich sterk laat voeden door de gedachte van het verbond en wil staan in de volkskerk. Hij heeft aan zendingswerk leiding gegeven en participeert in het bestuur van de landelijke kerk. Er zijn bij verschillende deelnemers diepe dalen geweest, waarin je geloof beproefd wordt en je moet leren de dingen uit handen in Gods handen te geven. Wanneer ik terugkijk op deze gesprekken dan wordt het me wonderlijk te moede. Dat dit gebeurt in onze tijd. Dat had ik niet voor mogelijk gehouden. Het had iets van Psalm 66: komt luistert toe gij godgezinden, gij die de Heer van harte vreest. Hoort wat mij God deed ondervinden, wat Hij gedaan heeft aan mijn geest.<sup>4</sup>

's Avonds zijn er twee plenaire bijeenkomsten. Er is een meditatie over Efeze 4, waarin het gaat om de eenheid van het lichaam van Christus. Een organisme is meer dan een organisatie. Er is een panel dat met de zaal in gesprek is over stellingen en waarin enkele mensen vertellen over het werk van God in hun leven. Het risico van zulke getuigenissen is altijd dat het iets

---

3 De geloofsverhalen worden met toestemming van de deelnemers vermeld.

4 Mijns inziens hadden deze geloofsgesprekken net zo min iets te maken met postmodernisme als een conventikel uit vroeger tijd er iets mee te maken had.

bijzonders kent. Dat mag zeker een plaats hebben, maar mag niet ten koste gaan van de waarde van een evenwichtige geloofsontwikkeling, die minder opvalt, maar misschien dieper dan het opvallende is.

Onze gastvrouw staat al op ons te wachten om ons naar ons logeeraadres te brengen. Zoals ook gebeurde tijdens de synode in 1618-1619. Synodeleden logeerden toen immers bij gastadressen. We hebben een goed gesprek en mogen nota bene slapen in het bed van onze gastheer en gastvrouw. Hoe zou dat met de vroede vaders in 1618-1619 gegaan zijn? 's Morgens worden we na een prima ontbijt weer naar het Wartburg College gebracht, waar het programma wordt vervolgd.

Dezelfde groep – nu iets groter – komt weer bijeen en gaat opnieuw in gesprek. Er is een *Signaal aan de Nederlandse Samenleving* opgesteld om datgene wat ons samen bindt niet voor ons zelf te houden, maar het ook te laten weten aan de samenleving waarvan we deel uitmaken. De tekst van het *Signaal* wordt uitvoerig besproken. Het gaat om twee dingen. Ten eerste dat wij als christenen die behoren tot verschillende kerken, maar luisteren naar hetzelfde evangelie, ook beter naar elkaar willen luisteren en elkaar helpen. Ten tweede dat wij als christenen ons positief willen inzetten voor een gezonde en rechtvaardige samenleving. We willen onze bijdrage leveren om onze naaste te helpen op geestelijk en praktisch gebied. In het gesprek, waarin ook gebedsintenties voor de kerkdiensten op de komende zondag aan de orde komen, wordt indringend en eerlijk besproken hoe wij tegen dit *Signaal* aan de samenleving aankijken. Is het zo dat hierdoor niet-kerkelijke mensen gaan denken dat de kerk verloren terrein wil heroveren of is het zo dat er sprake is van een drive bij ons: ik kan niet anders dan dit aan anderen doorgeven. In een korte evaluatie benoemen we wat we geleerd hebben en ervaren we nogmaals het verlangen en de roeping om niet langer langs elkaar heen te leven. Het wonderlijke van deze gesprekken was dat je al heel gauw vergeten was dat je tot verschillende kerken behoorde. De Schriften en harten gingen open. Daar ging het om.

#### *De slotbijeenkomst*

De gebeurtenissen in Dordrecht beginnen op een eind te lopen. De rit naar de slotbijeenkomst is kort en de kerk is kouder dan ooit. Maar het vuur van liefde en verbondenheid brandt. Weer is de kerk vol. In de verte een vriend, een familielid, een collega. Dr. J.M. van 't Kruis, beleidssecretaris van de scriba van de PKN opent de bijeenkomst met een hernieuwd welkom, waarna we enkele liederen zingen die harten treffen. For Ever Worship zingt *Nieuwe kracht* naar aanleiding van Jesaja 40. Ook later zingen ze enkele liederen. Hun stijl is mijn stijl bepaald niet, maar ze zingen wel beziel. Ds. R. Mijnaals-Doth

gaat voor in gebed en leest het Hogepriesterlijk gebed uit Johannes 17. Als gave en opgave klinken de woorden uit de mond van de Zoon van God vlak voor zijn lijden en sterven: 'Opdat zij allen één zullen zijn, zoals U, Vader, in Mij, en Ik in U, dat ook zij in Ons één zullen zijn, opdat de wereld zal geloven dat U Mij gezonden hebt.' Een bijzonder moment breekt aan. In de bank voor ons zitten vertegenwoordigers van kerken in China. Een van hen spreekt ons toe. Tijdens de revolutie in de jaren zeventig werden in China veel kerken gesloten. Later is de politiek opener geworden, hetgeen de kerk ten goede kwam. Elke twee dagen wordt een nieuwe kerk geopend. Per jaar komen er 400.000 christenen bij. In 2009 werden drie en half miljoen Bijbels gedrukt. Hij vraagt om voorbede voor de kerken in China, mede vanwege het groeiend aantal sekten.

Dan wordt door drs. H. Sprong en drs. M. Sprong de *Credotekst* voorgelezen. Dit is een van de hoogtepunten op de synode. In dit *Credo* dat uitgaat van de belijdenis van de kerk der eeuwen wordt beleden wie onze God, de Vader, de Zoon en de Heilige Geest voor ons is. Enkele kernen: Bij God de Vader wordt de schepping en de zonde, het oordeel maar ook de trouw van God beleden. Bij God de Zoon, Jezus Christus, geboren uit Israël, wordt de verzoening door het dragen van onze schuld beleden. Zijn opstanding uit de dood en zijn wederkomst. Van God de Heilige Geest wordt beleden dat Hij in ons leven plaats maakt voor Jezus en ons leert Hem te volgen. Hij brengt ons ook bij onze naaste om helper te zijn waar geen helper is. In het slot van de *Credotekst* wordt opnieuw het wonder van de eenheid in Christus, de pijn om de gebrokenheid en het verlangen om samen kerk te zijn uitgesproken. Het geheel eindigt met het perspectief van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Dan volgen interviews met enkele deelnemers over hun ervaringen tijdens de synode.

Vervolgens klinken woorden van dank aan De Fijter, de initiatiefnemer. Hij spreekt zelf over de hoop toe te leven naar 2018-2019, wanneer hopelijk kerken met een mandaat samen zullen zijn. Er wordt een zogenaamde 'Verbindings-award' ingesteld, die elk jaar op 11 december zal worden uitgereikt aan de kerk, die opvalt door het streven gestalte te geven aan geloven in verbondenheid. De prijs bestaat uit twee kunstwerken, een voor de winnaar en een die de winnaar aan een andere kerk geeft. De bijeenkomst gaat verder. We zingen nu het lied van eenheid en verootmoediging dat gemaakt is door Koos Geerds. Ondertussen is minister Donner gearriveerd die de *Signaaltekst* in ontvangst neemt. In zijn toespraak gaat hij in op de overeenkomsten van de synode in 1618-1619 en die van vandaag. Hij keert zich tegen uitsluiting van mensen en voert een pleidooi voor openheid naar elkaar. Laat het *Signaal* een aanmoedigend signaal mogen zijn in onze verwarde samenleving, die lijkt op

de wereld van de torenbouwers van Babel. Christenen hebben veel gekregen en hebben daarom veel te geven. We zingen samen Lof zij de Heer, de almachtige Koning der ere. Het is de loopplank naar de toespraak van ds. H(armen) van Wijnen, predikant directeur van de H.G.J.B. en van JOP over ‘Een brug naar de toekomst’.

Hij tekent de moeite om bruggen te bouwen omdat de kloven zo diep zijn. Wat in elk geval per direct moet stoppen is te denken vanuit het eigen gelijk en elkaar van daaruit te bestrijden. Waar zijn de nazaten van Dordt in onze samenleving? Laat het intern debat het karakter van een geloofsgesprek krijgen, gedragen door het gebed voor en met elkaar. Laten we stoppen met te denken dat *wij* bruggen kunnen bouwen. Laten we erkennen dat wij het zelf niet kunnen en dat alleen God het kan, die De Brug bouwde door zijn Zoon Jezus Christus. Weer zingen we enkele liederen. Dan klinkt de vertrouwde stem van Kole, een man die zijn gewicht in goud waard is, juist omdat hijzelf dit ten stelligste zal ontkennen. Hij gaat ons voor in dankgebed en doet voorbede. In zijn afsluitend woord treft het mij dat zijn gezicht uitstraalt wat hij zegt: En zij begonnen vrolijk te zijn. Plotseling wordt er een klap op een voorwerp op een tafel gegeven en op datzelfde moment worden 3000 mails met de tekst van het *Signaal* verzonden naar evenzoveel kerken en gemeenten. We zingen tenslotte U zij de glorie. U zij de victorie, nu en immermeer.

Hiermee is de indrukwekkende slotbijeenkomst en de synode ten einde. De bus brengt ons naar het Wartburg College, mensen nemen afscheid van elkaar. Er wordt nog nagesproken over hoop en verlangen naar groei van de geloofsband die gelegd is en dan keert iedereen weer huiswaarts. Ooit sprak een van de deelnemers van de echte Dordtse Synode in 1618-1619, namelijk Martinus uit Bremen de woorden: O, Dordrecht, had ik u maar nooit gezien.<sup>5</sup> Mijn woorden zijn anders: O Dordrecht, wat een wonder dat ik u heb mogen zien.

#### *Warmte - koude - warmte*

Opnieuw was er in Dordrecht sprake van warme harten in een steenkoude kerk. Weer kon de koude de warmte niet verdrijven. Soms voelde je zelfs tocht, waardoor de gevoelstemperatuur daalde. Maar de koude voeten konden niet bij het warme hart komen. De koude aanval in de kerk was opnieuw kinderspel vergeleken met de koudeaanval van buiten op de synode. Zoals te verwachten was, zijn er heel wat van die aanvallen gekomen. De meest scher-

---

5 In de oratie van W. Janse (2004): *Grenzeloos gereformeerd: theologie aan het Bremer Gymnasium Illustré (1528-1812)*.

pe aanval, als een snijdende oostenwind, kwam uit de pen van dr. C.S.L. Janse, oud hoofdredacteur van het *RD*. In het artikel *Tweemaal Dordrecht: 1618 en 2010* (*RD*, 24 dec. 2010) houdt hij een requisitoir tegen de synode. Ik som voor de duidelijkheid zijn aanklachten op:

- 1 Deze synode is geen synode, al pretendeert ze dat.
- 2 Deze synode is te beschaafd en te verlicht om ketters weg te sturen.
- 3 Arminius en de zijnen zouden zich goed thuis voelen op deze synode.<sup>6</sup>
- 4 De inhoud van het openingsgebed van ds. De Fijter op deze synode is naar te vrezen is tegenovergesteld aan dat van ds. Lydius in 1618.<sup>7</sup>
- 5 De verwerping als deel van de predestinatie wordt door deze synode afgewezen als in strijd met een liefdevolle God.
- 6 Er is een grote kloof tussen de synode van Dordrecht 1618-1619 en deze synode in 2010.
- 7 Deze synode propageert confessioneel relativisme.
- 8 Deze synode verkondigt de dwaalleer dat een fundamentele eenheid, eenheid rond de ene Herder is.
- 9 Rome zal wellicht de volgende keer volwaardig met een synode als deze meedoen.
- 10 Deze synode wil protestants geloven zonder uitersten (overgenomen uit de *NRC*).
- 11 Deze synode ziet echte verdeeldheid niet als een verdeeldheid om het Woord van God.
- 12 In de Credotekst van deze synode worden bewust kernen van het Apostolicum verzwegen.
- 13 In de Credotekst van deze synode is God geen almachtige, maar een meelijdende God.
- 14 De Credotekst van deze synode wijst in de richting van alverzoening.
- 15 Deze synode heeft geen boodschap aan de gereformeerde belijdenis.
- 16 Deze synode heeft problemen met het Apostolicum.
- 17 Het Signaal van deze synode is humanistisch getoontzet.
- 18 Deze synode opteert voor een slechts vriendelijke en aantrekkelijke boodschap.
- 19 Deze synode predikt een evangelie naar de mens.

Dat is het wat Janse in het *RD*, waarbinnen hij nog steeds een beleidsbepalende medewerker is, had te melden over de synode. Er is wel de nodige moed

---

6 De remonstranten waren er niet. Alleen dr. Meijering op persoonlijke titel.

7 Misschien is het goed om niet lichtelijk en onverhoord te oordelen, zoals de *Heidelbergsche Catechismus*, antwoord 112 ons leert.

voor nodig om dit allemaal te zeggen en te verantwoorden. Vroeger zei mijn vader wel eens: de Heere is de stille Toehoorder. Dat geldt voor de synode, dat geldt ook voor wat Janse schrijft. Maar nu komt het wonder. In de kerk wist de koude de warmte niet te verdrijven. En dat geldt nu ook voor de koude aanvallen buiten de kerk tegen de synode. De ene aanval na de andere kwam opzetten, soms tochtte het ook nog flink, zodat de gevoelstemperatuur nog lager werd. Maar de kou vermocht de warmte van het geleefde geloof van deze synode niet te verdrijven. Hoe komt dat? Het is niet alleen omdat al deze beschuldigingen van Janse zo beneden niveau zijn, zozeer zelfs dat ze geen weerlegging behoeven. De synode zelf heeft ze weerlegd.<sup>8</sup> Niets van alles wat Janse zei zijn we tegengekomen op de synode. Zijn verwijten stellen dus niets voor. Hoe komt het dat de warmte in onze harten blijft? Het is naar mijn overtuiging hierom dat er een warme deken van gebeden om het kostbare gebeuren in Dordrecht lag. Ik denk omdat de Bijbel openging, die zelf zijn warmte met zich mee bracht en als een warmtebron fungeerde waartegen ieder koudefront het moet afleggen. Ik denk omdat het werk van de Heere in onze harten, waarover zo indringend en open werd gesproken ruimschoots bestand was tegen deze koude.

Wie zoals mijn vrouw en ik het hele gebeuren hebben meegemaakt en werden opgenomen in de warme golfstroom van Woord en Geest, merkten dat de warmte in onze harten niet verdreven kon worden. Ik meen te mogen zeggen: de Heere was in ons midden. Als je dat ervaren mag, kom je op je plek en kun je zoveel koude incasseren. Dan is het zelfs zo dat de warmte juist door de koude alleen nog maar groter wordt. Wonderlijk is dat. Hoe meer koude aanvallen, hoe warmer het in het hart wordt. Dat komt natuurlijk vooral omdat de ervaring van Gods genade steeds groter wordt. Want het is ons tot schuld geworden dat we het Lichaam van Christus uit elkaar getrokken hebben. Dat wij met onze vaders zoveel verdeeldheid hebben gezaaid, de Heere zoveel verdriet hebben gedaan. Dat maakt dat we het niet voor mogelijk hielden dat de Heere nog naar ons als kerken wilde omzien. En als Hij ons dan ook nog in zijn Naam bijeenbrengt in Dordrecht, dan kun je het wonder van zijn ‘amazing grace’ niet op. Hoe is het mogelijk dat de Heere er nog geen eind aan heeft gemaakt. Dat is de eigenlijke bron van die warmte, die door geen enkele koudeaanval kon worden verdreven. Laat het *RD* vooral die warmte uitstralen, zoals een waardige krant betaamt. Hij zou iets *priesterlijks* kunnen krijgen voor de lezers en voor de samenleving om met de vroegere hoofdredacteur

---

8 In de slotbijeenkomst waarin het *Credo* werd voorgelezen beleden we zingend de almacht van God in het lied: Lof zij de Heer, de almachtige Koning der ere.

van *De Rotterdammer*, Evert Diemer te spreken. Nu is het zo dat ik een van de duizenden ben die regelmatig lijden aan het RD.

### *Vermeldenswaard*

Op 12 november 2010 besprak de synode van de Protestantse Kerk in Nederland de Islamnota 'Integriteit en Respect', geschreven door dr. B.J.G. Reitsma, bijzonder hoogleraar aan de VU te Amsterdam. In de nota wordt een theologische visie op de Islam gegeven en op de relatie van de kerk tot de Islam. Cees Rentier van *Evangelie en Moslims* zegt hierover in het *Informatiebulletin* van december 2010: 'De nota neemt moslims serieus door niet te blijven steken in een beschrijving of beoordeling van religies vanuit een schijnbaar neutraal intellectueel gezichtspunt. In plaats daarvan wordt gelovig de vraag gesteld wat God ons met hun aanwezigheid wil zeggen. Passend bij een volwaardige ontmoeting die in Nederland tussen christenen en moslims gelukkig mogelijk is, worden de diepe theologische verschillen en de beladen geschiedenis eerlijk benoemd. Terecht merkt de nota op dat de Islam het hart van de christelijke belijdenis over God en mens afwijst. Tegelijkertijd is de islam een spiegel voor de kerk. Moslims dwingen christenen zich er op te bezinnen hoe zij in alle facetten van hun leven de Vader, Zoon en Heilige Geest als enige God eren en dienen.'

Dezelfde synode besprak het rapport 'Spreken over God', geschreven door de scriba van de PKN, dr. A.J. Plaisier. Daarin wordt tegenover de onbijbelse en derhalve verwerpelijke visie van ds. K. Hendrikse aangaande de God van Israël, de Vader van onze Heere Jezus Christus, helder en voor geen misverstand vatbaar beleden wie God is, zoals Hij zich in zijn Woord heeft geopenbaard. We mogen dankbaar zijn voor dit helder en belijdend getuigenis van de kerk. Het rapport en de bespreking ervan staan in het kader van de tuchtprocedure rondom Hendrikse. Misschien is het toch een goede vorm van medische tucht wanneer de kerk op deze wijze hier in de volle breedte bij betrokken is geweest. Dat zou op den duur nog wel eens meer heilzame vruchten kunnen afwerpen dan een puur juridische aanpak van tucht.

Verder besprak de synode de voorstellen om de Protestantse Theologische Universiteit vanaf het collegejaar 2012 te vestigen aan de Theologische Faculteit te Groningen en aan de VU te Amsterdam. De voorstellen zijn aangenomen, waardoor de weg vrij is om de plannen te realiseren. Er zal heel wat besproken moeten worden, ook als het gaat om de inhoudelijke kant van de opleiding van aanstaande predikanten. Het personeelsbeleid vraagt om een zorgvuldige aanpak. Ook door het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond moeten er op het punt van de plaats van de leerstoelen belangrijke beslissingen genomen worden. Een daarvoor in het leven geroepen commissie heeft



ondertussen haar bevindingen in een rapport aan het Hoofdbestuur aangeboden. In Groningen is een nieuw dispuut opgericht, onder de naam Bonifatius. De GTSV Voetius gaat naar Amsterdam.

In deze *Reflexen* feliciteren we de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Bond (THGB) met zijn 25 jarig bestaan. In de loop der jaren is er sprake van een toenemende professionalisering. Een interview in het *RD* met de voorzitter, dr. C. van Sliedrecht en de directeur prof. dr. J. Hoek, meldt het volgende:

‘De THGB timmert de laatste jaren meer aan de weg. Hij is medio deze maand gestart met een verdiepingscursus theologie op hbo-niveau. Deze tweejarige opleiding levert geen beroepscertificaat op, maar is wel te onderscheiden van de cursus Theologische Vorming Gemeenteleden. Voor die cursus is geen vooropleiding nodig. In het seizoen 2011-2012 start de CHE, in samenwerking met de Protestantse Theologische Universiteit (PThU), met de opleiding *Master of education*, voor godsdienstdocenten bovenbouw. Volgens prof. Hoek is het heel bijzonder dat de CHE in een tijd van bezuinigingen met deze opleiding kan beginnen.’

Voorts maken we melding van een uitgave van *Connect* van de Theologische Universiteit Apeldoorn, waarin prof. dr. G.C. den Hertog over de ontwikkelingen aan deze universiteit schrijft. Behalve van het blijde bericht dat er 35 nieuwe studenten zijn aangekomen, maakt hij melding van de bespreking van de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken over de TUA. Ik citeer: ‘De synode gaf ons ook opdrachten mee. We zullen ons gericht bezig moeten houden met de vraag hoe het met de TUA en de gereformeerde theologie in het algemeen verder moet en kan in ons land. Met het oog daarop kijken we natuurlijk ook gespannen naar het beleid dat de nieuwe regering gaat voeren met betrekking tot kleine universiteiten als de onze. U hoort er in de komende tijd stellig meer van!’ Ondertussen benoemde de Theologische Universiteit Kampen (TUK) vier onderzoekers: dr. Koert van Bekkum (0.2 fte), dr. Hans Burger (0.8fte), beiden deelnemers aan het promovendiberaad van de Gereformeerde Bond. Verder dr. Hans Schaeffer (1.0 fte) en dr. Dolf te Velde (0.2 fte). Het betreft een zogenaamde postdoc aanstelling voor drie jaar.

Aan de VU promoveerde op 7 december een trouw bezoeker van de IRTI conferenties, A.M.L. Batlajery, rector van de Universitas Kirsten Indonesia Malaku (UKIM) op Ambon. De titel van zijn dissertatie luidt: *The Unity of the Church according to Calvin and its meaning for the Churches in Indonesia*. Promotoren waren prof. dr. W. Janse en dr. A.G. Hoekema. We feliciteren de jonge doctor van harte met de bekroning van zijn jarenlange studie.

Tenslotte maken we melding van een symposium op 20 november jl. in IJsselmuider, waarop het nieuwe boek van dr. A.H. van Veluw besproken

werd, getiteld *Waar komt het kwaad vandaan? Over God schepping, evolutie en de oorsprong van het kwaad*. In een interview met de auteur in het RD van 19 november lezen we:

‘Hij legt de nadruk op het feit dat het kwaad het gevolg is van de vrije wil van de mens – in de zin van een creatuurlijke vrijheid, die na de zondeval ten dele is gebleven. (...) De gegevens uit het fossielen archief zijn zodanig dat duidelijk is dat dieren al pijn leden en aan ziekten doodgingen voordat de mens ten tonele verscheen. De paleontologische gegevens sluiten echter niet uit dat God de soorten heeft geschapen en dat er op zijn minst een ‘special creation’ van de mens is geweest. Dat is wat anders dan het evolutionisme leert, dat de mens uit de dieren voortgekomen is en dat het kwaad hooguit zoiets is als ‘de gorilla in ons’. Dan ligt het kwaad in de natuur opgesloten, wat absurd en immoreel is. God heeft de mens goed geschapen, maar het kwaad is er bij gekomen.’

Tot zover enkele vermeldenswaardige gebeurtenissen in kerk en theologie van de laatste maanden. Ik eindig met aandacht te besteden aan het overlijden van een bekende en geliefde dichter.

#### *Willem Barnard (1920-2010)*

Op 21 november 2010 overleed de bekende dichter Willem Barnard (pseudoniem: Guillaume van der Graft). Daarmee is een groot man op het gebied van lied, poëzie en woordkunst heengegaan. Jarenlang was hij hervormd predikant in Hardenberg, Nijmegen, Amsterdam en Rozendaal (Geld.). Van zijn hand verschenen diverse bundels poëzie, essays, toneelteksten enzovoort. Bekend werden ook zijn dagboeken. In zijn Amsterdamse tijd schreef hij teksten voor de *Nocturnen* die hij samen met Frits Meertens en W.G. Overbosch in de Maranathakerk hield. In 1966 ontving hij een eredoctoraat aan de universiteit te Utrecht. Een groot aandeel had hij aan de totstandkoming van de nieuwe psalmberijming in 1967 en voor het *Liedboek voor de Kerken*, dat in 1973 verscheen, schreef hij 76 gezangen. Barnard voelde zich aangetrokken tot de liturgie van de Anglicaanse kerk. Dat is een van de redenen waarom hij op oudere leeftijd toetrad tot de Oud Katholieke Kerk. Onlangs wijdde dr. J. de Gier in zijn boek *Provocatie en inspiratie. De plaats van God en de Bijbel in de naoorlogse literatuur* (2010) een hoofdstuk aan Willem Barnard en bespreekt daarin het diepzinnige gedicht *Vragenderwijs* uit 1952. Met Barnard is een uniek dichter, versierd met vele gaven, die hij zo graag besteedde ten dienste van de kerk, heengegaan. Deze laatste *Reflexen* in *Theologia Reformata* van mijn hand beëindig ik met een van zijn (geloofs)liederen in het Liedboek, dat ik zo eenvoudig, diep en mooi vind. Het gaat om gezang 392 van Henry Francis Lyte (179-1847), dat door Willem Barnard als volgt werd vertaald.

Blijf mij nabij, wanneer het duister daalt.  
De nacht valt in, waarin geen licht meer straalt.  
Andere helpers, Heer, ontvallen mij.  
Der hulpelozen hulp, wees mij nabij.

Wees bij mij, nu de dag ten einde spoedt.  
Alles verdoft wat glans bezat en gloedt.  
Alles vervalt in 't wisselend getij,  
Maar Gij die eeuwig zijt, blijf mij nabij.

U heb ik nodig, uw genade is  
Mijn enig licht in nacht en duisternis.  
Wie anders zal mijn leidsman zijn dan Gij?  
In nacht en ontij, Heer, blijf mij nabij.

Ik vrees geen kwaad, want bij mij is de Heer.  
Tranen en leed zijn nu niet bitter meer.  
Waar is uw prikkel, dood, wat dreigt gij mij?  
Ik triomfeer, mij is de Heer nabij.

Houd, Heer, uw kruis hoog voor mijn brekend oog,  
Licht in het duister, wijs de weg omhoog.  
Uw dag breekt aan, de schaduw gaat voorbij.  
In dood en leven, Heer, wees Gij nabij.